

*Som en invit in i den svenska sommarängen.
välkommen att göra oss sällskap!*



Foto: Sören Stenberg

*Leksands fågelklubb önskar alla läsare en trevlig sommar
med många fina upplevelser.*



Fåglar i Leksand



En tidskrift från Leksands fågelklubb

2000 Nr 1

Redaktionen

Ansvarig utgivare

Redaktör/ Layout

Lars Nilsson 0247- 333 92

Västannor 20671

793 50 Leksand

E-mail: lars.n@ebox.tninet.se

Redaktion

Bogdan Persson 0247- 154 76

Sören Stenberg 0247- 349 93

Adressändringar

Henry Pollack 0247- 409 64

Klockarvägen 4

793 41 Insjön

E-mail: henry.p@beta.telenordia.se

Utgivning och medlemskap

Tidskriften utges av Leksands fågelklubb och utkommer med 4 utgåvor per år, därav 2 programblad.

Medlemmar erhåller tidningen utan extra kostnad.

Medlemskap i Leksands fågelklubb kostar 100 kr/år.

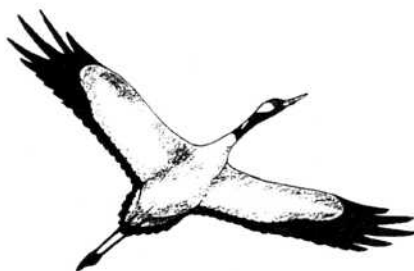
Familjemedlemmar och ungdomar (20 år eller yngre) betalar 30 kr/år

Avgiften sätts in på

Pg. 438 26 34-6 eller

Bg. 456- 4373

c/o Leksands fågelklubb.



Innehåll

3. Ledare.
5. Gammelskogen faller.
8. Natursnokarna gör mycket....
10. Lappugglans förekomst i Leksand.
12. Rapport från örntufodringen.
14. Kikaren har spanat in.....
15. Falkaveln flyttar.
16. Fiskeförbud på Byrviken.
17. Sen sist.....
19. Guldöga.
21. Konservator - ett konstnärligt hantverk.
24. 5 Frågor.
25. Luftdramatik
26. Håll utkik efter sparvugglan.
27. Projekt LOM upphör.
28. Dikter ur boken Fåglar.
29. Två häftiga jägarhistorier.
30. Magisk natt vid Gryssen.
31. Årsberättelse - Leksands Fågelklubb
32. Historien bakom bilden.
34. Nya medlemmar.
35. Tycker du om svamp.
38. Gryssenstugan - uthyres!
39. Leksands Fågelklubb - Organisation.

ISSN: 1402-5523

Omslagsbild: Orrtupp, Tetrao tetrix

Foto: Sören Stenberg

Ledare

Vintern har släppt taget, gett upp, för att ge plats för våren med nya förväntningar och förnyad livskraft. Naturen använder vintern för vila, ligger i träda för att när ljuset återvänder sakta väckas och ge de bästa förutsättningarna till nytt liv och nya möjligheter. Vårsolen värmer och vi människor likväl som fåglarna får fart på blodomloppet och temperaturen stiger både här och där. Vi beskriver det ofta i prosa som hänryckningens tid. Blommor slår ut, marken och träden grönskar, frön skall planteras, fågelbordet städas och spisen sotas.

Våren är den tid då fågelkådaren går och väntar och spanar om gästen från förra året skall återvända till fågelholken. Eller försöker komma ihåg de läten som man lärde sig från förra året för att om möjligt kunna höra vilken fågel som anlänt även fast den sitter gömd inne i buskaget. Maj och juni är de månader som formligen exploderar och man får en känsla av att inte riktigt hinna med. Fåglarna väller in i stora flockar, det piper och kvittrar överallt. Alltid dyker det upp någon art som man inte riktigt kan känna igen. Men ofta räcker det bara att få delta i denna kaskad av ljud och detta myller av liv. Bara ge sig tid att njuta en stund med en fika i ena handen och kikaren i den andra. Sitta still mot en husvägg och känna solen, resa bort i tankevärlden till en stunds meditation och bara vara.

Ta vara på dagen! Ha det och på återseende !

Lars N.



Buskskvätta, *Saxicola rubetra*

Foto: Bogdan Persson



Tofsvipa, *Vanellus vanellus*

Foto: Sören Stenberg

Gammelskogen faller!

Anders Ståhl

Om en tid finns det nästan ingen "riktig" skog kvar i Leksand, utan mest hyggen och en massa likåldriga träd av samma sort i långa rader på stora ogenomträngliga "skogsåkrar". Värdelösa trädsamlingar för nästan alla utom ägaren.

Det är dessvärre det bittra scenariot i denna kommun, som i så många andra. Varje dag faller gamla granar, tallar, aspar, sälgar o.s.v. i en rasande takt. Våldigt få människor reagerar, och de som gör det kan ändå göra väldigt lite. Resurser att köpa loss gammelskog och nyckelbiotoper saknas. Det är svårt och jobbigt att driva skogsfrågorna mot de penningstarka bolagen och skogsägarna. Några lyssnar förvisso och gör vad de kan med att ta hänsyn till naturvärden eller äldre skog, men

en del verkar strunta fullständigt i vad de gör med sina marker så länge det går att suga ut pengar.

Skogsvägarna breder ut sig som en ständigt tättnande spindelväv över kommunen. Jag har för två år sedan gjort ett litet experiment med att på kommunkartan lägga in cirklar, med fyra km i diameter, mellan skogsvägarna: Då fick jag plats med fyra st. idag endast två! Ytterligare vägar har tillkommit, och fler blir det. Det går knappast att längre kalla Leksands



Foto: Anders Ståhl

skogar för vildmark...

Skogsvårdsstyrelsen har en mer eller mindre hopplös uppgift att försöka "nosa upp" skyddsvärd skog. De tar bl.a. hjälp av fågelklubben för att överhuvudtaget få reda på om det kan finnas t.ex. tjäderspel eller annat på en avverkningshotad yta. Och fågelklubben kan ju omöjligen känna till alla fågellokaler i kommunen. Följden blir att skogen fälls utan att ens ha gått igenom av någon naturkunnig "utomstående". Därför försvinner fler och fler värdefulla biotoper och gammelskogsknutna arter i det tysta.

Kvar blir först ett sterilt månlandskap, och

kor (6000-7000 st.!), äger skogen i Leksand. "Jag kan väl inte behöva ta ansvaret för miljövården i kommunen? Se till att de köper ut mig eller ger mig skog någon annan stans, för jag måste ju få loss mina pengar!", är exempel på resonemang.

Och det är ju förstaeligt! Det är ju därför naturvården idag i princip bara kan vädja till skogsägarna att ta hänsyn. Det finns inga stora pengar. Tyvärr.

Det är oerhört smärtsamt när man kommer till en av sina favoritskogor eller svamplokaler, och endast finner ett stort gapande hål med enorma diken efter skogsmaskinernas fram-



Foto: Anders Ståhl

efterhand planteras ovannämnda skogsåkrar, med träd i samma ålder och samma genetiska uppsättning. Ett hem för väldigt få arter...

Dilemmat är bl.a. att så många olika männis-

gart. Duvhöksboet är blottat. De grova gamla granarna är borta. Tretåiga hackspettens boträd är på väg på en timmerbil mot sågen i Insjön. Ytterligare ett lass i den ändlösa raden...Sorg.

Det är lätt att börja med pekpinnar hit och dit, men eftersom det knappast är den vanlige skogsägarens fel att vi har det system vi har, så får vi tydligen leva med problemet.

Man kan dock gärna säga vad man tycker om de som hårdnackat vägrar ta hänsyn i skogsbruket! De borde solidariskt snarast ta sitt förnuft till fanga för att rädda hotade arter och se till kommande generationers behov att ströva i gamla skogar. Det är ju djupt rotat i de flesta av oss idag att vi skall kunna gå i skogen, och nu är det en hotad rättighet! Ett reellt och mångfalt större hot än om det går rovdjur i markerna tex.

Ja, det är lätt att känna hopplöshet i skogsfrågorna. Men visst har det blivit bättre på

sina håll. Nya "70-tals" kalhyggen av enorma mått slipper vi idag, även om det tas upp stora ytor fortfarande. Känslan är dock att det tar för lång tid att skydda våra sista skogar!

Ett bra sätt att hjälpa till med skyddet av skogarna är att gå med i t.ex. Naturskyddsföreningens skogsgrupper eller gå Skogsvårdsstyrelsens kampanj "grönare skog". Det viktiga är att reagera! Om du har ett område som du tror är skyddsvärdt så skall du kolla med någon naturvårdsorganisation om det finns inventeringshjälp att få. Det kan ju kanske vara ett första steg mot ett skydd, det har hänt.

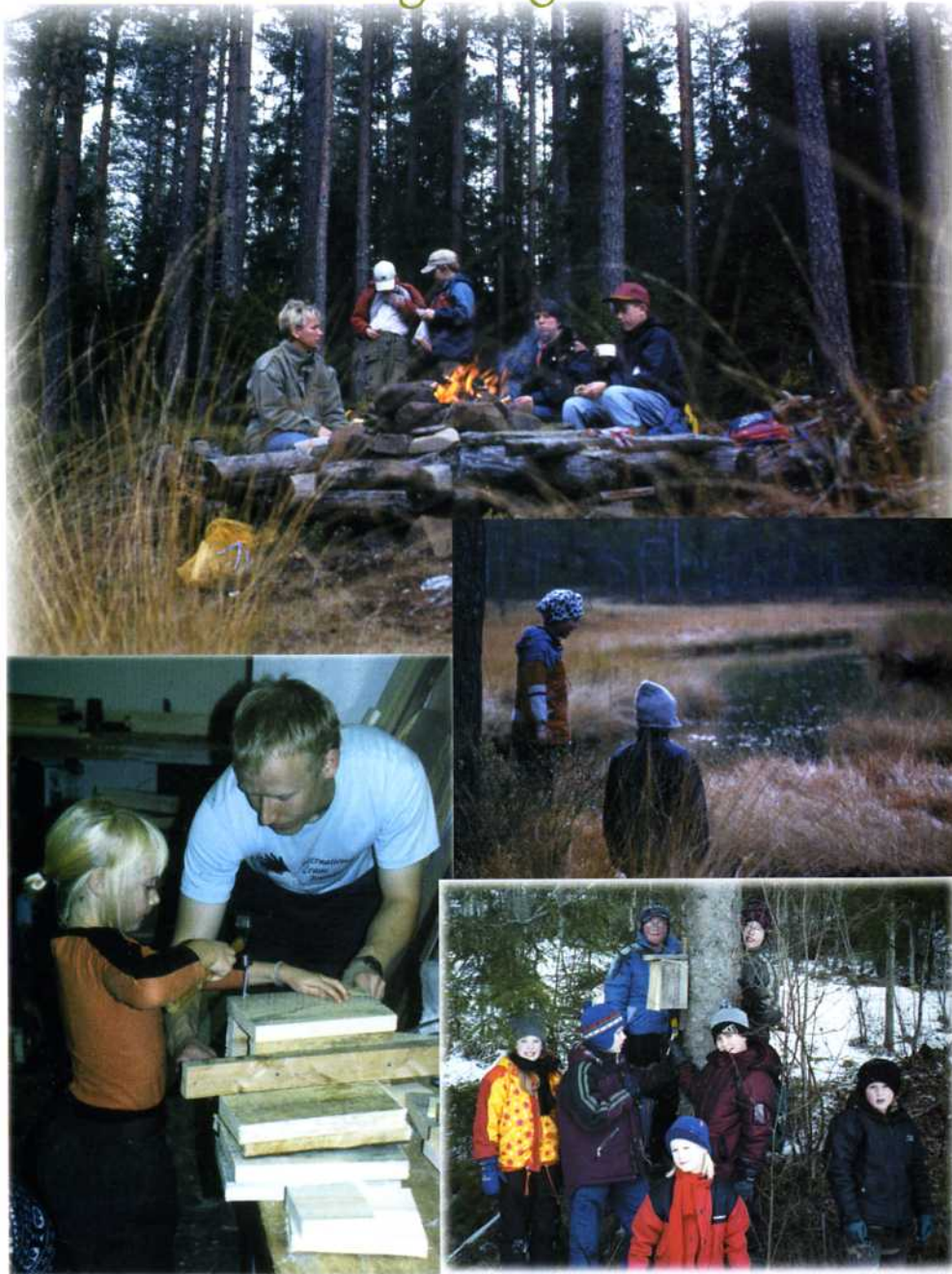
Min förhoppning är att vi skall bli fler som aktivt engagerar oss för skogen. Du behövs!



Järpe, Bonasa bonasia. Trivs bra i gammelskogen.

Foto: Bogdan Persson

Natursnokarna gör mycket.....



JAG ÄR MED I NATURSNOKARNA. VI
BRUKAR GÖRA MYCKET GREJER I
NATUREN. VI HAR FÅTT VARA MED NÄR
ANDERS SJÖLUND I ALVIK SLÄPpte EN
BERGLUVAN. DET VAR HÄFTIGT NÄR DEN
FLÖG IVÄG OCH BLEV FRI. VI
VI HAR BYGT MÅNGA FÅGELHOLKAR SOM
VI SATTE UPP PÅ TRÄDEN.
HÄLSNINGAR
Viktor Östlund

Natursnokarna är bra för att man kommer ut i naturen, även att man lär sig saker och att man får nya kompisar.

Vi har t.ex. varit ute på månskensvandring, tälj kurs, byggt fågelholkar, m.m.

Men jag tycker t.ex. att vi ska vara ute lite oftare ungefär en gång i veckan.

Jag längtar tills vi ska ut på isfiske.

Ledarna tycker jag är bra. Jag tycker att det var ganska intressant när vi var ute på fossilknackning. Det är hemskt att se alla stora kalhyggen. Det är bra att alla är killar och att vi är ungefär lika gamla.

Av Eric Thulén.

Lappugglans förekomst i Leksands kommun.

Conny Land

Ugglor har i alla tider intresserat och fascinerat oss människor. Bland våra svenska ugglor är nog lappugglan den uggle som tilldragit sig störst intresse. Hon är den fågel som står överst på önskelistan hos besökare från södra Sverige, som kommer till våra trakter.

Man kan spekulera i vad som gjort lappugglan så mytomspunnen. Hon är speciell och säregen såväl till utseende som till vanor. Det är en stor uggle. Längre var lappugglans liv och leverne till mesta delen höljt i dunkel. Hon är i Sverige endast känd som häckfågel sedan 1832 och ansågs länge som extremt sällsynt.

Sedan mitten av 60-talet har en positiv utveckling skett. Efter att tidigare bara återfunnits som häckfågel i Norrbottens och Västerbottens kustland började lappugglan utvidga sitt utbredningsområde söder- och västerut. Mycket kunskap omkring lappugglans leverne har tillkommit de senaste decennierna. För den intresserade vill jag rekommendera Ove Stefanssons bok "Nordanskogens vagabond" som utkom 1997.

Till stor glädje för naturintresserade i Leksand har vi sedan 1993 haft en liten men fast stam av lappuggla. Undertecknad har haft förmånen att under de senaste åren få guida ett stort antal naturvänner och visa lappuggla i häckningsmiljö. För de flesta har dessa möten med vår mest sägenomspunna uggle inneburit oförglömmeliga minnen.

Nedan följer en redogörelse för lappugglans kända förekomst i Leksands kommun.

Den äldsta kända observationen av lappuggla i vår kommun härrör från 30 december 1964 då en sköts i Hjulbäck. Ugglan finns monterad hos Allan Bergkvist. (Byhlin)

1984 fann Göte Bergkvist häckande lappuggla i Siljansnäs. Häckningen resulterade i en flygg unge, i boet återfanns tre rötägg. (G.Lind)

1993, på nyårsdagen, upptäckte undertecknad en lappuggla i Björka fåbod, Sollerö socken. Detta ledde till ganska intensiva eftersök i närliggande skogar i västra Siljansnäs. Under våren upptäcktes åtminstone tre olika stationära lappugglor i detta område, troligen fanns där betydligt fler. En lappuggla rapporterades trafikdödad söder om Moåsen. Sören Stenberg och Bogdan Persson hittade ett bo med ruvande lappuggla. Boet övergavs efter ca 2 veckor, förmodligen på grund av födobrist. Boet innehöll två ägg med två döda embryon som bedömdes vara två veckor gamla (G. Lind). Samtidigt fanns ytterligare ett par ca fem km nordväst om ovanstående par, hannen hördes ropa regelbundet och vid åtminstone ett tillfälle observerades hanne och hona tillsammans.

Åtskilliga fler lappugglor observerades under våren i Mora och Älvdalens kommuner. "Ett massuppträdande utan tidigare motstycke" skriver "Fåglar i Dalarna".

1994 upptäcktes ingen häckning inom kommunen. Närmast kända häckning var i Rättviks kommun. Flera rapporter inkom om lappuggla, inte minst från jägare. Bogdan Persson såg en lappuggla vid Ejen den 22/10, vilket visar att lappugglan inte bara återfinns inom Siljansnäs socken.

1995 skedde återigen en lyckad häckning i Siljansnäs som resulterade i tre flygga ungar som ringmärktes (G. Lind). Häckningen skedde i ett av Leksands fågelklubb uppsatt konstbo.

En av ungarna återfanns tyvärr senare ihjälkörd.

1996 inkom ett flertal rapporter om lappuggla i Siljansnäs, dock ingen känd häckning.

1997 inkom fem rapporter om lappuggla, varav en var observerad i Hedens by, resten inom Siljansnäs socken. Mikael Sandström rapporterade en mycket trolig häckning i västra Siljansnäs.

1998 återigen en säkerställd häckning som resulterade i tre flygga och ringmärkta ungar (G. Lind). Häckningen skedde på konstbo i västra Siljansnäs.

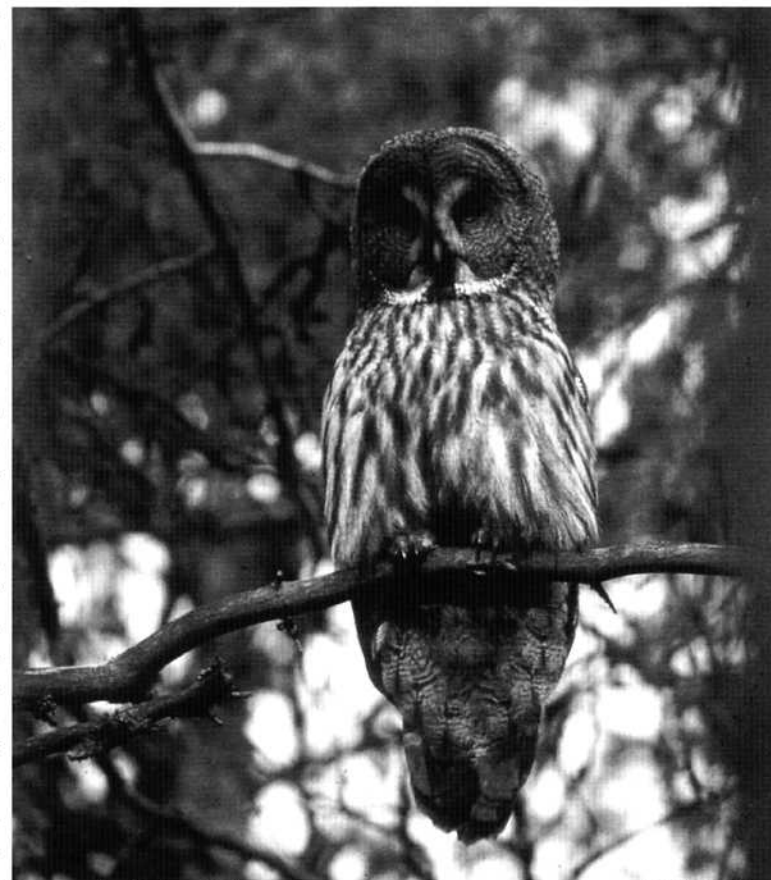
1999 fastställdes för första gången med säkerhet två häckningar, båda i västra Siljansnäs. Den 25/5 ringmärkte Gunnar Lind tre ungar på konstbo, ytterligare en unge ringmärktes den 16/6, denna gång i ett vråkbo.

Ytterligare en lappuggla på bo upptäcktes, detta bo

övergavs senare. Eventuellt kan detta par flyttat till någon av ovanstående boplatser. Indikation på ännu fler par fanns.

Vi inom Leksands fågelklubb kommer med intresse följa lappugglans vidare öden här i kommunen. Vi kommer att fortsätta stödja den genom uppsättande av konstbon och skyddande av kända häckningsplatser.

Förhoppningsvis kommer lappugglan att öka i antal och min egen förhoppning är att jag även fortsättningsvis ska få leda många naturintresserade till fina möten med denna så förunderliga fågel.



Lappuggla, Strix nebulosa

Fot: Bogdan Persson



Rapport från örnutfordringen

Bogdan Persson

Ännu en vinter närmar sig sitt slut så här i början av mars då dessa rader skrivs. Örnutfordringen för säsongen är ännu inte över. Slutfacit för vintern, vad gäller örnåteln, får således vänta till kommande nummer av "Fåglar i Leksand". Här följer ändå en resumé av örnvintern.

Sju personer har haft ansvaret för att örngott skall finnas serverat på åteln. Dessa var: Sören Stenberg, Henry Pollack, Lasse Nilsson, Per Johansson, Per Lindberg, Bosse Alexandersson samt Bogdan Persson. Utöver dessa har flera andra medlemmar i klubben hjälpt till med arbetet.

Merparten av köttet har även denna vinter fått hämtas från FARMEK i Uppsala. Per Johansson har dessutom tagit kontakt med det lilla slakteriet Ickholmen vid Vikarbyn, varifrån vi har erhållit en del kött. Tyvärr är slakteriets verksamhet för liten för att kunna försörja oss fullt ut. Det kan endast bli tal om komplettering av köttförrådet. Bror Wallbom har genom sina kontakter med jägarna i Gagnef sett till att vi fått ta hand om fler trafikdödade rådjur än vanligt.

Örnarna då? Jo, under november, december och första vecka av januari var det full fart. Utan att ha gått igenom allt inventeringsmaterial, har jag en känsla av att det var rekordmånga kungsörnar som besökte åteln under perioden. Om inte annat så talar det stora antalet ringmärkta örnar för att det verkligen var på det viset. Fr.o.m. mitten av januari blev det betydligt lugnare. Varför vet vi inte riktigt, men vargarna i området bjuder på en hel del naturlig åtling. Det kan vara en del av förklaringen.

Minst nio ringmärkta kungsörnar har observerats (varav åtta under ovannämnda hög-

period). Tyvärr blev endast tre helt avlästa.

Dessa var:

1) Subadult örn ringmärkt i Hälsingland '98, sedd vid ett tillfälle och avläst av Bogdan Persson.

2) Subadult örn från Härjedalen, sedd vid tre tillfällen och avläst av Per Lindberg och Bogdan Persson.

3) "Juha", våran gamla bekant, från Finland, numera i sin tredje vinter. Örnen är mycket avvikande i sin dräktutveckling. Redan i sin andra vinter hade den ruggat en del stjärtfjädrar till adultliknande, bandade pennor. Per Lindberg, som sett örnen denna vinter kunde rapportera att den numera ser ut som en adult örn! Endast två och ett halvt år gammal. Tyvärr finns det ingen bild på örnen i tredje dräkten.

Ytterligare en örns identitet tror vi oss känna till. Per Johansson som förra vintern läst av den tjugoåriga örnen från Härjedalen, har med all sannolikhet återigen sett den och dessutom fotograferat den. En siffra saknas tyvärr, för att vi skall vara helt säkra.

En adult hona med brutet ben som fanns på åteln förra vintern, kunde ses även denna säsong. Hon verkar klara sig fint trots sitt handikapp.

En havsörn har uppehållit sig vid åteln under ett par veckor kring månadskiftet november-december. Och det var inte vilken



På väg mot örnåteln en kall vinterdag, strax före solnedgång.

Foto: Lars Nilsson

havsörn som helst. Det var våran gamla bekant från vintern 97/98. Drygt en vecka efter att den setts i Leksand fick jag telefonsamtal från Sture Orrhult i Dalsland. Örnen hade nu flugit ner till honom. Denna örn har varit sedd varje vinter sedan den kläcktes och dessutom på fyra helt olika ställen. Dalsland, Dalarna, Värmland samt finska Lappland. Det finns bilder på örnen från de olika åren och vi jobbar på att göra ett bildreportage om detta till ett kommande nummer av "Fåglar i Leksand".

Förutom örnar har vi i år även lyckats läsa av tre korpar med ring! Samtliga var ungfåglar

ringmärkta i Hälsingland av Åke Englund. Korparna var inte syskon utan härstamade från olika kullar.

Av övriga besökare på åteln kan nämnas två duvhökar (tidigt på vintern), två skator (samma två som förra vintern?), nötskrikor, större hackspettar, en gråspettshona, olika mesar, samt någon kråka under flyttnings-säsongen.

Ett jättestort tack till alla som på ett eller annat sätt bidragit till att hålla igång verksamheten. Ni gör ett fantastiskt jobb!

Vill du bli stödande medlem (örnfadder) i ÖRN-72?

Kostnaden är 100 kr/år och beloppet kan sättas in på postgirokonto 83 36 72-9 (ÖRN-72)

Som tack får du regelbunden information från det nordiska örnarbetet samt tidskriften KUNGSÖRNEN 1gång/år.

Kikaren har spanat in att....



...vår sekreterare Margareta och hennes man Pär Wiman har som lyckliga och stolta föräldrar nedkommit en dotter som skall bära det vackra namnet Mikaela. Vi sjunger en stråf och önskar Er allt gott.



...ett nytt fågeltorn har byggts vid Lundbjörkstjärn. Tornet ligger ett femtiotal meter från vägen alldeles vid sjön. Har du tur kan den svarta storken dyka upp.



...tidigare har vi i vår fågeltidning haft en återkommande notis under rubriken "Sen sist från Insjön", där senaste nytt vad gäller fågelhändelser i Insjön presenterats. Vi återupptar denna tradition och i samma anda utökar vi med en notis under rubriken "Sen sist från Siljansnäs".

...Inga-Lill Paulsen och Ulla-Britt Larsson såg en Pilgrimsfalk slå in i en flock om 60-70 tofsvipor. Dramat utspelade sig på åkrarna vid Dragsängarna i Häradsbygden i slutet av Mars. Falken sågs senare dra iväg med ett byte i klorna och försvinna.



...varje söndag kväll under maj mellan 19.00 - 21.00 kommer det att finnas folk från fågelklubben vid Norsbro tornet för att vägleda fågelintresserade och vandrare runt Limsjön att upptäcka fågellivet och artrikedomen i Limsjön.



... fågelklubben har påbörjat inventeringsarbetet i sumpskogsområdet runt Kollsjöarna. Inventeringen skall vara ett led för att i ett nästa steg ombilda området till Naturreservat.

En fågelresa till SPANIEN under hösten År 2001!!!

Det finns intresse inom klubben att Vi tillsammans skall göra en långresa på 8-10 dagar. Normalt brukar detta genomföras var 6-7 år, så det börjar bli dags igen.

Det som diskuterats är Coto de Doñana, en Nationalpark i Guadalquivirs deltalnad vid atlantkusten i södra Spanien. Området har ett för europeiska förhållanden rikt växt- och djurliv och uppvisar en mosaik av naturtyper: havsstrand, ökenartade dyområden, lagun-sjöar, täta pinjedungar, ensamma korkekar, torra buskmarker och inte minst Las Marismas träskmarker. Här har observerats omkring 200 fågelarter, varav 17 rovfågelarter inklusive kejsarörn. 125 arter häckar i området och är även en viktig övervintringsplats för våra fåglar och dessutom en smal passage för flyttare till Afrika.

Skulle Du vara intresserad att följa med, hör av dig senast augusti, så vi kan börja planera. Det är tänkt att Vi tillsammans skall genomföra en studiecirkel i ämnet för att planera resan och vara väl förberedda och få ut det mesta möjliga.

Kontakta Lars Nilsson 0247-333 92 om du är intresserad.

Falkaveln flyttar....

Lars Nilsson



Projekt Pilgrimsfalk gör en nysatsning för att snabbare få falken etablerad i hela Sverige. Den nya verksamheten för avel och kläckning integreras i Nordens Arks normala verksamhet bland snöleoparder, myskoxar, telemarks kor och grönfläckiga paddor. Arken tar det praktiska ansvaret för avels-verksamheten och tio nya falkpar kommer successivt att byggas upp under ett antal år.

Falkparen kommer att som på Tullare Hög fungera både som avelsfalkar och fosterföräldrar. Allt detta i en nysatsning från SNF:s sida som ett led i att fortsätta etablera Pilgrimsfalken i hela Sverige. Detta garanterar även Dalarna att så länge det behövs förse oss med minst 10 ungar per år för utsättning i s.k. "hacking".

Vilka som kommer att bli ytterligare utsättningsplatser i Sverige är inte beslutat idag, man vill först se hur aveln på Nordens Ark utvecklas innan styrgruppen beslutar vidare. Dalarna har tillsvidare högsta prioritet. Det finns för närvarande olika lösningar i en övergångsperiod för att få fram ungar, bl.a genom "double cluthing" vilket innebär att man tar första kullen från vilda bon och kläcker i maskin, för att sedan sättas ut till fosterföräldrar och vidare till hacking. Paret lägger sedan en andra kull som de själva får ta hand om..

Tommy Järås och Åsa Rydén, är de som haft det yttersta ansvaret för och det praktiska arbetet med falkavel och fältarbete i bl.a. Bohuslän/Halland sedan 70-talet. De kommer fortsättningsvis att ta hand om de äldre falkparen på falkgården vilka kommer att fungera som fosterföräldrar så länge de lever. Några av de yngre falkar kommer att flyttas till Nordens Ark för att användas som avelsfalkar. Den äldsta hanen på falkgården är idag 20 år, men lyckades ändå förra året med konsstycket att befrukta sin för länge sedan pensionerade hona. En stor del av arbetet som Tommy och Åsa lägger ner omfat-

tar även s.k. räddningsaktioner för skadade och olje skadade fåglar.

Nordens Ark ligger i Bohuslän på den svenska västkusten och arbetar sedan 1989 med att rädda utrotningshotade djur genom avel, forskning, utbildning och information.

Anläggningen är unik i sitt slag i norra Europa och rymmer idag ett sextiotal arter. Djuren lever på stora ytor under vildmarkslika förhållanden. Huvudman för Nordens Ark är Stiftelsen Nordens Ark som är en ideell stiftelse.

Ur dess verksamhetsberättelse står att läsa bl.a. följande:

att dess verksamhet syftar i alla sina delar till att rädda och bevara utrotningshotade djur i första hand genom samarbete inom nationella och internationella projekt. En mycket viktig del av verksamheten är att sprida kunskap och delge allmänheten information om hotet mot faunan. På så vis vill man skapa förståelse för behovet av insatser för att rädda och bevara utrotningshotade djurarter.

Nordens Ark är öppen för besökare året runt och är uppdelad i en besöksdel och en sluten del. Där finns en avelsanläggning med äggkläckning och uppfödning av hotade arter, karantänsanläggningar, isolerhägn för klövdjur. I den slutna delen kommer även avels-verksamheten för Pilgrimsfalken att ligga. Det kommer dock att finnas ett falkpar som kommer att användas för visning i utbildnings-syfte.

Fiskeförbud på Byrviken!

(eller historien utan bildbevis)

Bogdan Persson

Lugn bara alla fiskefantaster. Rubriken ovan är endast en tolkning av en tjädertupps förmodade tankar (om någon nu trodde nåt annat).

Den här historien skulle egentligen ha passat bäst under vår följetong "Historien bakom bilden", om det hade funnits en bild att illustrera det hela med. Så är tyvärr inte fallet. Åtminstone lyckades inte jag få tag i någon bild, trots att ett sjuttioalet deltagare i den årliga angligstävlingen på Byrviken i Siljan, fick bevittna en sån där händelse som får en flitig fågelfotograf att sucka till: "Varför var inte jag där?" Svaret på frågan är visserligen självklart, jag är ju aldrig varit med på någon angligstävling, men ändå....

Det var Michael Jacobson, en inbiten vinterfiskare från Insjön, som berättade för mig den smått otroliga historien om tjädertuppen som inte gillade angling.

Historien utspelar sig på Byrviken någon gång under februari '99. Febril aktivitet råder på isen, för det här med angling tas på lika stort allvar som vilken annan tävling som helst. Och precis så som andra stora evenemang lämpar sig för att skapa opinion för eller mot något, så är en angligstävling ett mycket förträffligt tillfälle att protestera mot just angling!

Även om man nu råkar vara en tjäder. Det var nog så tuppen resonerade och flög till viken. Demonstrativt landar den ner på den frusna sjön, mitt under pågående tävling och spatserar runt. Den låter sig inte störas av de mänskliga varelserna som har ockuperat isen. "Här får ni inte vara", försöker tjädern säga, utan att fiskarna verkar fatta. Om nu någon har för avsikt att ge en mera vetenskaplig förklaring (dvs. att tjäderns beteende inte har

att göra med människornas sysslor på isen), så följer beviset här.

Tuppen går fram till ett anglinsdon, tar tag i fiskelinan och drar till! Rejält, så att skottet går av! Pang!!! Kan en fågel uttrycka sig mer tydligt än så? "Här ska de minsann inte va' nå'n angling!" Och visst var tjädern medveten om sin handling. Han rör nämligen inte en fjäder då smällen går av. En smäll som skulle skrämma vem som helst, såvida denne inte är förberedd på att den kommer.

En konflikt är nära förestående. Fiskaren går fram och motar iväg tjädern, som vägrar lämna området. Fågeln sätter sig i stället på en båt vid strandkanten och därifrån bevakar den tävlingen. Lite arg för att inte ha uppnått sitt mål, men även lite nöjd, för någon tjäderhöna har förhoppningsvis beskådat det hela och sett hans mod. Då blir han populär i kvinnliga kretsar, och det är väl ändå det som räknas....



A Tjäder på väg till fisket

Foto: Sören Stenberg

Sen sist från....

..... Siljansnäs

Vintern har varit omväxlande med kallt och varmt väder. Ibland barmark, ibland häftiga snöfall. Vad detta haft för inverkan på gnagarstammen vet vi väl inte än.

Så här långt har det varit dåligt med rapporter om ropande ugglor. Någon enstaka Kattuggla och Pärloggla och ett par Sparvugglor. Lappugglor har varken syns eller hörts denna vinter men de dyker nog upp snart.

Gråspett syns lite här och var numera, sämre är det med tretåig och mindre hackspett.

Vinterns roligaste rapport står Olle Lundback för, i januari såg han en dalripa när han åkte skidor uppe kring Vådsjön.

Anders Hans rapporterade en gröngöling från Fåberg, dessutom såg han en subadult Kungörm i samma område.

Själv har jag ej haft tid att skåda så mycket i vinter. Min roligaste observation är den varfågel som höll till kring Åkmyran i december och januari.

Kring fågelbordet noterar jag mycket grönfink, gulspurv och domherre. En björktrast utfodrade jag med äpplen hela januari, nu är den dock borta, kan det vara katten?

Ni som är ute och skådar kring Siljansnäs, hör av Er med rapporter till undertecknad.

Väl mött i fågelmarkerna önskar Conny Land!



Gulspurv, Emberiza citrinella



Grönfink, Carduelis chloris

..... Insjön

Vi försöker nu återuppta en rubrik, som varit vilande något år. Det beror mycket på fågelklubbens medlemmar, vad som kommer att införas, eftersom det blir Era rapporter som redovisas här. Välkomna med bidrag till e-mail: henry.p@beta.telenordia.se eller på

tel. 0247-40964.

Uvuppövningen.

Jag måste tyvärr meddela, att det gått så dåligt att alla berguvsungar som blev frisläppta i höstas har omkommit på ett eller annat sätt.

Det var utmärgling, krock med tåg och bil.

Den unge som frisläpptes med ena ungdomsgruppen i Siljansnäs kom till Insjön och hamnade under en brygga vid en sommarstuga. Ägaren som upptäckte uven tyckte det var konstigt, och kallade på Gunnar Lind, som för dit och kunde fånga in den. Det visade sig att uven slagit en gräsand, men för säkerhets skull tog Gunnar den och anden till vår sjukvoljär hos Bengt Östberg för observation och vila. Efter en vecka utan bekymmer, kunde vi frisläppa den igen.

För att han skulle känna sig hemma tog vi den till samma ställe som den infångats, ifall det fanns gott om mat där. Nu flög han fint iväg och gjorde en lov ut över vassen. Då fick han se en käpp, som markerar djupfåran för införsel av båtar till bryggan.

Den tänkte han sätta sig på, men missade och hamnade i djupfåran. Vi hade tur och kunde låna en olåst båt, för att hjälpa uven upp ur vattnet. Uven blev dock rädd när vi kom, så han försökte plaska ifrån oss med en viss framgång.

Det återstod då bara att klä av sig och hoppa i vattnet, och på det sättet gick det bra. Jag kunde plocka upp en mycket våt uv ur vattnet - 12 november!

Efter att vi funderat ett tag, kom vi fram till att den skulle få en chans till. Nu gick det bra och Bengt hade kontakt med den i åtminstone två dagar efteråt. Tyvärr förölyckades även denna uv efter en kollision med en bil vid Lugnet i Falun mellan jul och nyår, efter 6 veckor från badet i Insjön.

En annan tråkig händelse inträffade på Holståkern i Insjön, i början av vintern. Det var en pärluggla som av någon anledning dött hemma hos Anne-Lise och Fredrik Östman. Troligen hade den också kolliderat med något: antagligen ett fönster eftersom det inte

finns någon annan förklaring.

Efter dessa tråkiga rader kan vi nu komma med roligare saker. Sent i höstas när Mats Knutson var i vårt nya naturreservat vid Millnäset såg han flera gånger steglitsflockar. En gång var det faktiskt 50 steglitsor i en flock, och det är nog det mesta som observerats här i trakterna.

I övrigt har den mindre hackspetten och även gråspett observerats. Som avslutning vill jag



Berguv, Bubo bubo

Foto Lars Nilsson

meddela att båda berguvsparen verkar mycket entusiastiska och häckningsbenägna i mitten av mars när detta skrives.

Med förhoppning om att få höra ifrån Er, och väl mött i markerna hälsar Henry Pollack från Insjön.

Guldöga

Gunnar Lind

På engelska heter knipan "goldeneye", ett mycket passande namn på anden med det klart gula ögat. Knipan är en vanlig fågel som häckar över hela landet såväl i insjöar som i kusttrakter. Den tillhör dykänderna och är mindre än en gräsand men ganska robust i kroppen.

Hanen är en mycket vacker fågel, tecknad i svart och vitt. Huvudet är stort med toppig hjässa och till färgen svart med grön metallglans, vilket bara syns under goda observationsbetingelser. Mellan ögat och näbbroten har kniphanen en rund vit fläck ungefär av en enkronas storlek. Kroppen är till övervägande delen vit men ryggen och stjärtpartiet är svart. I flykten syns en stor kvadratisk vit fläck på armen på den i övrigt mörka vingen.

Honan är påtagligt mindre än hanen och även hon är en vacker fågel. Till färgen är hon grå med brunt huvud samt vit buk och halsring. Näbben är mörk men på våren har den en gul fläck innanför spetsen. Dunungarna är brunsvarta med ett vitt fält från haka och strupe till sidorna av nacken och även buksidan är vit. På ryggsidan och vingarna finns några tydliga vita fläckar. När ungarna vuxit upp och blivit fjäderklädda liknar de honan men de saknar den vita halsringen och de är murrigare i färgerna.

Knipan är en härdig fågel och i Leksand övervintrar den regelbundet men antalet varierar alltefter vintrarnas stränghet. Under de senaste 30 åren har i genomsnitt 30 ex övervintrat årligen. Redan i månadsskiftet februari-mars börjar kniporna med sitt parningsspel och detta blir allt intensivare ju mer våren framskrider. Hanarna uppväktar honorna genom att kasta huvudet bakåt över ryggen varvid de ofta sprätter upp vatten

med fötterna och ger ifrån sig ett knirkande läte. De simmar ofta omkring honorna med sträckt hals och snett uppåtriktad näbb. När hane och hona bildat par följer hanen troget efter honan hela tiden och andra hanar som visar intresse för henne jagas resolut bort. Vid sådana tillfällen kan man se hur hanarna imponerar på varandra genom att trycka huvud och hals mot vattenytan. Hanen i paret dyker och angriper inkräktaren underifrån varvid vilda bataljer kan uppstå men resultatet blir i allmänhet att antagonisten flyr fältet.

Knipan är hålbbyggare och de naturliga boplatserna är vanligtvis gamla spillkråkebon men även uppsatta holkar duger bra. I april kan man se kniporna flyga av och an genom skogen för att leta på ett lämpligt bohål och detta kan ibland ligga flera kilometer från närmaste sjö. Om bostadsbrist råder har det hänt att kniphonan jagat bort och övertagit bon av hökuggla, kattuggla och kaja.

Mot slutet av månaden börjar äggläggningen och äggen som är blågröna och stora som hönsägg är oftast 8-12 till antalet. Jag hade i många år en knipa häckande på gården och denna knipa hade alltid fem ägg men så små kullar tillhör undantagen. Ibland värper flera honor i samma bohål och ibland kan man hitta över 30 ägg i en holk men så stora kullar ruvas aldrig fram. Så snart kullen är fullagd börjar honan ruva och strax därefter lämnar hanen häckningsplatsen och beger sig till någon större sjö för ruggning. Under ruvningstiden

tar honan två till tre pauser dagligen för födosök och dessa pauser brukar ta en till två timmar i anspråk. Äggen kläcks efter en månads ruvning och ungarna blir kvar i boet ytterligare drygt ett dygn. Innan ungarna skall lämna boet kontrollerar honan noga att inga faror finns i närheten och när allt verkar klart slår hon till nedanför boet och lockar intensivt på ungarna. Uppifrån boet hörs strax ivriga pipanden och snart syns den första ungen i bohålet och sedan hoppar de i rask takt efter varandra ner till honan som sedan leder dem till närmaste vatten.

Ungarna kan genast simma och dyka men den första tiden håller de till i omedelbar närhet av honan och hon försvarar dem ihärdigt mot andra fåglar. Knipkullarna håller inte ihop särskilt länge och innan ungarna är två veckor gamla kan de ligga utspridda i olika tjärnar men de klarar sig trots det bra. Största faran för dem är stora gäddor och många knipungar försvinner under uppväxttiden.

Knipans föda består av mollusker, kräftdjur, insektlarver mm. men även en mindre del vegetabilier ingår. Födan hämtas från botten genom dykning men insekter mm. uppsnappas även från ytan. Knippan dyker med ett litet hopp som ansats och den föredrar djup på mellan 0,5 och 3 meter, ibland upp till 10 meter. Dyktiderna varierar mellan 15 och 50 sekunder. Medelvärde för 2000 dykningar som jag klockade i början av 50-talet blev 34 sekunder. Födan förtär knippan medan den är under vattnet och det är sällan man ser den komma upp till ytan med något ätbart.

Knippan är normalt en skygg fågel och den lyfter på ganska långt avstånd när man kommer gående. Honor som häckar nära bebyggelse kan emellertid bli mycket förtroliga mot folk och de kan tillsammans med ungarna hämta brödbitar nästan ur handen. I oktober-november drar de flesta kniporna bort från våra trakter till vinterkvarteren i Östersjö-Nordsjöområdet men en hel del stannar även kvar i Sverige



Knipa, *Bucephala clangula*

Foto: Gunnar Lind

Konservator - ett konstnärligt hantverk

Text och bild: Lars Nilsson

Strax söder om Hedemora svänger jag av mot Grådö. Åker sakta efter gamla landsvägen, tittar med ena ögat på lappen med vägbeskrivningen och det andra på vägen. Strax bakom backkrönet i Backa by svänger jag in på gården, med det gröna huset, vackert beläget invid Dalälven med Grådö mejeri i bakgrunden. Jag knackar försiktigt på till den gamla logen och hälsas välkommen med ett fast handslag och ett varmt leende från Börje Axelsson.

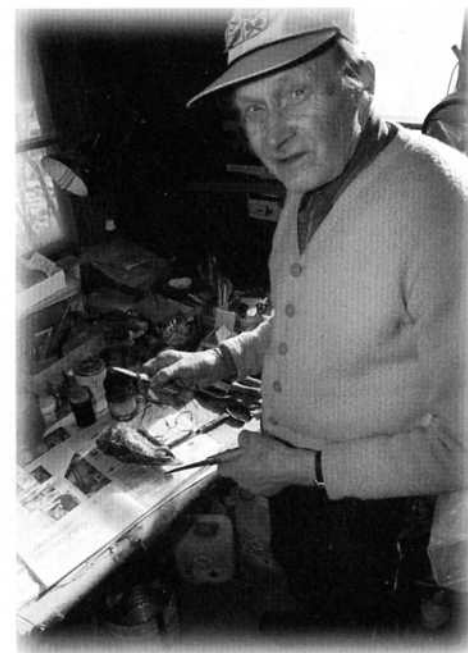
Stoppa upp...

Börje, med sina unga 84 år och pigga ögon, är en av de få som idag kan hantverket som konservator eller som man i vardagslag lite slarvigt säger att stoppa upp fåglar och djur. Det är dock mycket mer än att bara stoppa upp och som det även skall visa sig; hantverket kräver mycket arbete och tålmod för att forma till en död fågel till att se nästan levande ut, sittande på en vacker gren.

Fortsättningsskola

Börje gick i folkskolan i Folkärna och intresserade sig tidigt för fåglar. Alla hans teckningar under skoltiden visade fåglar. Efter att ha gått ut sjätte klass i folkskolan kom han i kontakt med konservator Sigge Melin under sina ytterligare sex veckor i fortsättnings-skolan för duktiga elever. Sigge fångade upp Börjes brinnande intresse för fåglar och lät honom gå i lära hos sig under ett par veckor. Börje har sedan dess fortsatt på egen hand och gör fullständigt klart för mig att man måste ha det rätta intresset för att bli en duktig konservator.

Det luktar illa och kan vara rätt blodigt och kladdigt, särskilt när det gäller större objekt. Men när man har slutresultatet vackert mon-



Börje Axelsson i sin verkstad

terat på en gren så vill man genast fortsätta med nästa utmaning.

Jag hade för dagen en pärluggla med mig som noga undersöktes så att den inte är för gammal. På sommaren kan det vara kört efter några

få timmar i värmen. Börje rycker i dunen runt ögonen och konstaterar att den var färsk när den lades i frysen. Om dunen lossnat så hade fågeln redan hunnit surna och då är den bara att kasta.

Den blodiga kroppen

Själva arbetet börjar med att flå av skinnet och skrapa rent från alla mjukdelar. Benen i vingor och bakben sparas, likaså skallbenet

in med att forma den konstgjorda kroppen för att exakt likna i storlek och kroppshållning den art som skinnet har.

Mångsysslaren Börje

Börje flyttade 1945 med sin fru till Backa by söder om Hedemora och har mellan varven bl.a. jobbat som byggnadsarbetare, men även haft ett litet bonderi med några kor och på senare tid även får. Han hade även en mink-



Pärflugglan, *Aegolius funereus* på väg att få ett annat liv

där hjärnan skrapas ur och skallen fylls med gips. Därefter läggs skinnet ner i frysen för att inte bli förstört. Det som nu blir kvar är endast den blodiga kroppen som ligger på bordet framför. Den används som modell för att forma till den konstgjorda kroppen av träull och lingarn. Samtidigt passar Börje på att konstatera kön i de fall det inte går att bestämma detta på skinnet. Det är här själva känslan och hantverksskickligheten kommer

farm en tid, men avvecklade den verksamheten under 70-talet p.g.a. dåliga priser på skinn.

Det har mest blivit uppdrag från skolor och institutioner. På senare år så märks dock tydligt att det finns mindre pengar att lägga på att konservera fåglar och nu blir det mest till privatpersoner som han gör sina jobb.

Lärlingarna tröttnar

Ett tiotal elever har gått i lära hos Börje men vad han vet så har ingen fortsatt och det tror han kan bero på att man måste ha ett passionerat intresse och handlag för att fortsätta.

När kroppen sedan formats och stagats med järntråd, halsen formats med bomull och lingarn återstår att dra på skinnet. Först måste skinnet dock penslas noga med arsenik. Arseniken köper Börje, med särskilt tillstånd, på apoteket. Arseniken kokas tillsammans med bikarbonat för att lösas upp till en pasta eller välling klar att användas för att pensla hela skinnet. Detta för att skydda mot ohyra och förruttelse. Det står "mycket giftigt" och ett dödskallemärke på burken som Börje använder. Mina tankar går genast till Agatha Christie och det klassiska mordoffret som dött i arsenikens kramper. Doften påminner

om död och förintelse. Börje har provat alternativ till arseniken, bl.a. aska, men det visade sig efter ca ett år att skinnet blivit helt perforerat med hål från olika sorters ohyra och det återstod bara att slänga det som var kvar.

De magra är lättare att flå

Börje avslutar med att berätta att hans favoriter är att ta hand om är sparvhökar och ugglor eftersom de har ett något kraftigare skinn. Dessutom visar det sig att magrare fåglar är lättare att flå. Storlommen har ett skinn som läder emedan kungsfågeln och nattskärran har ett skinn skört som spindelnät. "Prova på att flå en humla!" avslutar Börje muntert.

Om någon vecka är pärlugglan jag hade med mig färdig och kan sedan sitta i lugn och spana ut från sin gren när andra sliter för brödfödan.



En morkulla, *Scolopax rusticola* har återigen fått breda ut sina vingor

5 Frågor

Staffan Lind

Fråga 1 En vanlig fågel

- 5p. Långstjärtad vårfågel.
- 4p. Trefärgad.
- 3p. Vippar gärna på stjärten.
- 2p. Grå, svart och vit.
- 1p. En ärla.

Fråga 2 En fågelfamilj

- 5p. Slanka fåglar med långa smala vingar, ej svalor.
- 4p. Stjärternas är klivna och näbbarna spetsiga.
- 3p. Huvudsakligen ljusa, kustnära fåglar.
- 2p. Hjässorna är hos de flesta arter svarta.
- 1p. Namnen börjar på t.ex. fisk, silver och små.

Fråga 3 Tillfällig gäst i Leksand

- 5p. *Carduelis carduelis* är det latinska namnet.
- 4p. De gamla fåglarna har rött ansikte.
- 3p. Vingarna är svarta med ett gult band.
- 2p. En finkfågel som gärna äter tistelfrö.
- 1p. Namnet börjar med ett "kliv".

Fråga 4 En tätting

- 5p. Vitbröstad tätting med särskild oljekörtel.
- 4p. Ingen badkruka
- 3p. Är väl anpassad för ett liv i och omkring vatten.
- 2p. Mörkbrun fågel som sitter och niger.
- 1p. En elstare.

Fråga 5 Ett träd

- 5p. Geléträd.
- 4p. Tallbiten gillar trädets frukter.
- 3p. Det gör även sidensvansen och björktrasten.
- 2p. Bladen har många småbladpar.
- 1p. Ett träd med röda bär på hösten.

(Svaren finner du på sid 38)

Luftdramatik

Sören Stenberg

Speciellt vintertid är det en daglig kamp för överlevnad i lufrummet ovanför hustaken i Leksands centrala delar!

Kajor finns i stora flockar men även duvor, skator och kråkor som tillsammans drar till sig rovfåglar under en tid på året då de flesta av skogens bevingade byten under hösten dragit söderut.

Att någonting är på gång syns tydligt då t.ex. kajorna plötsligt kastar sig iväg, tar höjd och samlar ihop sig så tätt som möjligt. Det ser ut som en svart prickig boll som studsar åt alla håll. När de flyger så här tätt tillsammans är det mycket svårt för en rovfågel att sikta in sig på en speciell individ.

Oftast är det en duvhök men lika ofta en sparvhök som gör ett jaktförsök för sin överlevnad. Lyckas fågelflocken ta högre höjd än rovfågeln ger den oftast upp och glider iväg till något annat ställe. Störst chans har rovfågeln om den lyckas överraska sitt byte.

En duvhök försökte tre gånger ta en kaja ovanför Sammilsdalskolan. Kajan sicksackade dock så skickligt att höken missade vid varje utfall. Vid ett annat tillfälle tog en duvhök, just genom överraskning, en duva i luften ovanför simhallen och flög med den i klorna direkt mot närmaste skog för att kalasa.

En sparvhök gjorde skäl för namnet när den slog mot en gråsparv men missade. Men höken var envis och hoppade efter sparven in i buskarna. Sparven klarade dock livhanken med

en hårsman den här gången.

Alla kan få se dessa äventyr i luften om man stannar upp en stund och lyfter blicken. Ser man sen en tät flock som uppför sig oroligt i luften kan helt plötsligt t.ex. en duvhök uppenbara sig. När flocken senare upplöses har rovfågeln, om jakten lyckades, dragit vidare med sitt byte - faran är över för de övriga i flocken för denna gång.



Sparvhök, *Accipiter nisus* med ett byte i klorna.

Håll utkik efter sparvugglan!

Bogdan Persson

Leksands fågelklubb kommer under våren och sommaren att starta ett nytt projekt kring en enskild art - sparvugglan.

Vi kommer att hålla lite extra koll på de ropande sparvugglorna i kommunen och försöka hitta häckningarna. Det blir det första steget i projektet och självfallet det viktigaste. Men att hitta sparvugglans bo är inte särskilt enkelt i synnerhet då arten uppträder ganska sparsamt. Vi behöver därför din hjälp med att leta reda på bona.

Sparvugglan häckar i gamla bon av tretåig hackspett och större hackspett. Det bästa är förstås om boet blir upptäckt redan innan ungarna är kläckta även om det är betydligt lättare efter kläckningen. Ugglan kastar nämligen ut äggskalen rätt ut ur boet och de hamnar vid boträdets fot. Ju längre häckningen har pågått desto lättare är det att upptäcka boet, eftersom även matrester slängs ut nedanför boet. Efterhand blir det ett hel hög med spybollar, fjädrar, ben och skal. Håll utkik efter dessa. Det typiska reviret ligger i äldre granskog eller blandskog.

I ett senare skede kommer vi att hålla koll på de enskilda häckningarna och studera fåglarnas bytesval, deras dagsrytm, häckningsframgång m.m. I den mån det är möjligt kommer ugglorna att märkas för att studera bl. a. hur pass trogna varandra paren är. Frågorna är självfallet många fler än så här. Och efterhand blir de fler och fler. Ett svar brukar ställa två frågor, som det heter.

Projektet är tänkt att pågå i två år varefter vi kommer att göra en utvärdering om dess framgång och besluta om eventuell fortsättning.

Vi kommer förstås att behöva all hjälp vi kan få, såväl för att hitta bona som för att följa dessa. Kom ihåg att forskningen är till för ugglornas skull och att varje häckning är mycket värdefull för projektet. Dela därför med dig av de häckningar du känner till. Är du intresserad av att vara med, är du varmt välkommen. Ring och anmäl ditt intresse till Bogdan på tel. 0247/15476.



Sparvuggla, *Glaucidium passerinum*

Foto: Bogdan Persson

Projekt LOM upphör

Conny Land

Sedan 1995 har Svenska Naturskyddsföreningen i samarbete med bl a Sveriges Ornitologiska Förening och Världsnaturfonden drivit Projekt LOM. Projektet avslutades i januari 2000 men kommer att fortsätta i ny form.

Målsättningen med Projekt LOM har bl a varit att följa häckningsutfallet för både Smålom och Storlom inom skilda delar av landet. Inom projektet har man också velat belysa eventuell belastning av tungmetaller och klorerade kolväten.

Mer än 300 rapportörer har aktivt deltagit genom åren.

Leksands fågelklubb engagerades från början ett flertal inventerare. Tyvärr har vi ej lyckats fullfölja inventeringarna på det sätt vi från början avsåg. Vårt bidrag till Projekt LOM har på så vis varit begränsat.

De sjöar, som inventerats åtminstone något år inom vår kommun är Brasjön, Gränsen, Grysjön, Hissen, Israelsjön, Kollsjön, Långsjön och Yxen (Siljansnäs).

För Leksands del kan sammanfattningsvis framhållas att vi har en stabil population av uppskattningsvis 45-50 par Storlom (Gunnar Lind). Smålom häckar med åtminstone något par årligen. Eventuellt kan Smålom vara underskattad eller stadd i ökning.

Ingen av lomarterna står inför något påtagligt hot i våran kommun. Storlomen har dock konstaterats ha haft dålig häckningsframgång i flera sjöar p g a störning från olika friluftaktiviteter. Försurningen av våra sjöar är en annan faktor som på olika sätt säkert påverkar lommens reproduktion, i vilken omfattning är dock oklart.

I Sverige har Projekt LOM enligt LOM-Nytt januari 2000, varit framgångsrikt. Man har skapat en ökad uppmärksamhet kring problemen med försurning och kvicksilverbelastning, vattenreglering och blyspridning via sportfisket.

Insamlade data har visat på en relativt god reproduktion för bägge arterna.

Hotbilden för lommarna är dock komplex vilket motiverar en fortsättning av Projekt-LOM, men nu i ny form.

Projekt-LOM övergår nu i LOM-2000. Målsättningen är att fortsätta med:

- a) en övervakning av det Svenska Småloms- och Storlomsbestånden via nätverket som byggts upp inom Projekt-LOM
 - b) ge en årlig rapportsammanställning över trender och reproduktion
 - c) fortsatt insamling av okläckta ägg för framtida miljögiftsanalys
 - d) verka för att blyanvändningen inom sportfisket ersätts med blyfria alternativ
 - e) skapa en projektsida på Internet med information om lommarna samt möjlighet att direktrapportera lomhäckningar mm
- Du som är intresserad av att aktivt ta del i det fortsatta arbetet med lom inom Leksands kommun, hör av dig till undertecknad.

Erik Yvell

Hackspiken

Gamle skogvaktare Matsson
kallade hackspettarna
aldrig annat än hackspikar.
Aldrig skiljde han på större,
mellan och mindre.
Gröngölingar och spillkråkor
klumpades också in
under samma beteckning: hackspikar.
Våren 1961 stämplade vi
ett bolagsskifte väster om Noran:
idel gammal, lavgrå skog,
som borde gallrats längesedan.
Slutavverkning och kalhyggen
var då tidens melodi i skogsbruket.
Här skulle 160 tunnland sopas rent.
Just när Matsson satte stämpelyxan,
i brösthöjd, som termen löd,
tittade hackspiken ur boet.
- Å faen, sa Matsson bara.
Så kom prickningsordern:
- Gran sju - med spett!

Tofsvipan

Karaktäristisk på marken;
hastig i gången, tvärstannar,
som en rekryt på kommando,
gör fältmässigt honnör,
fortsätter marcherande framåt.
Lyhörd söker den maskarnas gångar
i den snöfria åkerjorden.
Måsarna skrattar bakefter
som snyltare hava för sed.
Följer vipan tätt i spåren,
likt brushanar, starar
och ljunpipare.
Anländer tidigt om våren,
resklar åter i midsommartid.
"Erik! Erik" kvad den i Skåne
eller upprepar ständigt:
"Klyv ved! Klyv ved!"
Drar genom landet i väldiga flockar.
Likt en kärlek ärg och rost
gått bet på att befläcka
återkommer vipan strax efter askonsdagen
till frosthöjda höstplöjda fält -

Två häftiga jägarhistorier.

Henry Pollack

Det händer alltså ibland att man ställs inför oväntade situationer.

Det hände i vår grannkommun Vansbro att en jägare var ute på s.k. toppjakt på fågel en januaridag i år. Ganska snart kom han på en flock med 7-8 orrar som satt i en björk. Han lade an och sköt ett perfekt skott. Kulan träffade orrtuppen som föll ner död mot marken. När han tog ner bössan och skulle gå fram tyckte han sig se något annat som också daldade ner.

Mycket riktigt hade han sett rätt: Det satt en slaguggla på orren och bearbetade den. Uggulan hade tydligen spanat in flocken och funderat hur hon skulle kunna ta sig en orre. Jägaren och uggulan betraktade varandra på endast någon meter. Båda ansåg sig ju ha en viss rätt till bytet. En konfunderad jägare som tyckte att naturens kretslopp nog fungerar bäst om han inte gör något mera för tillfället. Han lämnar därför platsen och tyckte att han varit med om något mycket ovanligt.

Vid kontroll dagen efter fanns ingenting kvar av orren på platsen. Heder åt denne kloke jägare som själv fick en naturupplevelse utöver det vanliga. Historien är garanterat sann.

Det var för något år sedan när några sommarstugeägare vid Molnbyggen hittade en uggla, som de trodde var sjuk och ringde till mig, för att få hjälp med infångande och ev. vård. Jag åkte genast dit och parkerade i god tid före platsen. De som ringt följde med men stannade en bit ifrån uggulan. Jag närmade mig sakta med ett litet skynke som jag tänkte försöka fånga den i.

När jag kom riktigt nära visade det sig vara en berggubbe som slagit en ung duvhök. Den satt och kalasade i godan ro men blev naturligtvis skrämmd av mig och flög undan. Vi avlägsnade oss därför omedelbart därifrån och uven kunde komma tillbaka och fullfölja måltiden.

När jag kollade platsen ett par dagar efteråt var det endast några få fjädrar kvar. Även denna händelse var ett bra exempel på hur man kan agera när man ställs inför något som man inte är van vid. En liknande händelse som den som beskrivits under rubriken "Sen sist från Insjön".

Vill du vakta Pilgrimsfalkar i sommar?

Leksands fågelklubb kommer för sjunde året i följd att sätta ut falkar i s.k. hackingburar.

Vil du vara med och hjälpa till, hör av dig till

Bogdan Persson på tel: 0247-154 76 eller Lars Nilsson på tel:0247-333 92

Magisk natt vid Gryssen.

Vi som var med

För att uppmuntra våra fantastiska ungdomsledare inbjöd fågelklubben och Naturskyddsföreningen till en ledarträff vid Gryssenstugan den 23 oktober. Med tanke på det väder årstiden skulle kunna erbjuda blandades ute- och inneaktiviteter. Nina Axelsson från Studiefrämjandet inledde med att berätta lite om vilken nytta vi föreningar faktiskt kan ha av Studieförbundet och vi var fler som såg nya möjligheter.

Gittan Matsson från Vassbo var inkallad som inspiratör. Hon har jobbat med naturskola i Falun under många år och hade kunnat sysselsätta oss betydligt längre än vad dagsljuset medgav denna eftermiddag. Vi gjorde upp eld, tillverkade tjära av törestubbar, kolkritor av säl- och rönnpinnar, bakade stompa och täljde brummare. Nya (!) och gamla sätt att tända elden på var intressanta inslag, men var det verkligen någon som lyckades med flinta och fnöske??

Med fågelexperter närvarande hoppades vi på mystiska läten och knepiga siluetter, och lite tur hade vi allt, för en gråspett lät meddela något från skogen (det var väl inte en spillkråka?).

När mörkret djupnat lockade stearinljus och fotogenlampa inne i stugan, och precis när vi gick in började regndroppar falla. Medan det kvinnliga inslaget i stugan resonerade kring framtida utflykter och programpunkter för ungdomsgrupperna lagade herrarna maten i rummet intill! Angenäma dofter (följde med Conny som med jämna mellanrum förmedlade små anekdoter från köksavdelningen) avslöjade att det troligen inte skulle serveras korb och makaroner.

En mer utsökt måltid skulle man knappast kunna förvänta sig på lyxkrog i huvudstaden, för att inte tala om underhållningen! Herrarna i fågelklubben är inte bara mästare i köket, man behärskar även flera instrument, har en sällsynt humor och klarar att bota huvudvärk!!! Vi skrattade oss hesa. Några av damerna hade tyvärr inte insett nödvändigheten av att övernatta och missade därmed kvällens clou:

Vargpromenad

En varm, regnfuktig oktobernatt med fullmånen någonstans ovanför molnen är underskattad inom konsten. Ett mycket speciellt ljus skapade en magisk stämning som fick oss att glömma vargarnas tystnad. Varför är man så sällan ute och upplever oktobernatten – den har många kvaliteter.

Efter skön sömn i kolsvart stuga vinkade vi farväl och herrarna stannade kvar och städade. Det här är en sann historia.

All heder och många kramar till Conny, Göte och Lasse!!!!

Årsberättelse för Leksands fågelklubb

Anno 1999

Leksands fågelklubb lägger sitt tjugotredje verksamhetsår till handlingarna. Ett verksamhetsår som andats optimism och en nytändning inom klubben. Gemensamt har vi hjälpts åt att lyfta klubben på många plan.

Framförallt har ett brett och nyanserat material influerat till tidningen som ytterst är klubbens ansikte utåt. Duktiga skribenter och våra egna fotografer inom klubben har hållit en mycket hög klass och tidningen har uppskattats till fullo av medlemmarna.

Leksands Fågelklubb har ett mycket gott anseende bland olika organisationer och fågelskådare ute i landet. Detta visar inte minst de ekonomiska bidrag till olika projekt som influerat till klubben under året. De är många som tror på oss och det arbete vi med säker hand lägger ner i olika projekt för att ytterst förbättra förutsättningarna för våra kära små fåglar. Detta är ett förtroende med tyngd som vuxit fram efter många års gediget och målmedvetet arbete.

Många nya krafter har anslutits till klubben och dess olika verksamheter under året och vi kan glädjande konstatera att 50 nya medlemmar tillkommit, vilket är en ökning med ca 12%. Detta medför att vi har ytterst en tryggare ekonomisk bas att arbeta utifrån, men inte minst fler engagerade krafter att fullfölja de många projekt som med stor entusiasm bedrivs i klubbens regi.

Vi har, efter många tidigare försök, fått igång en fungerande ungdomsverksamhet i samarbete med Naturskyddsföreningen. Under våren startades en grupp på 12 ungdomar med ledare från Naturskyddsföreningen och där fågelklubben ställt upp med ledare beroende på typ av verksamhet som genomförts. På programmet har stått bland annat ringmärkning, täljkurser, korvgrillning i månsken, knacka fossiler, uggleexcursioner, isfiske, orrspel, spårning, holkspikning m.m. Under hösten har ytterligare en grupp startats. Ungdomarbetet skall spela en viktig huvudroll i klubbens arbete.

Året ur ett fågelperspektiv blev tack vare den varma sommaren ovanligt framgångsrik med lyckade häckningar för de flesta arter. Tornfalken och slagugglan hade ett rekordår vad gäller antalet utflugna ungar. Detta mycket tack vare alla uppsatta holkar.

Limsjön är fortfarande en lokal som bjuder på överraskningar varje år. För första gången och efter många års försök lyckades den bruna

Forts. nästa sida

Kärrhöken få fram 3 ungar som även kunde ringmärkas. Naturresevatet Millnäset/Hundhagen vid östra Insjön invigdes sista maj och kommer säkerligen att bli en mycket intressant lokal framöver, särskilt som hackspettsbiotop.

Många exkursioner och utflykter genomfördes under året. Vid uggleexkursionen hördes bl.a. två lappugglor ropa. Vidare kan nämnas nattsångarvandring runt Limsjön som drog ett femtiotal personer. Vid Kollsjövandringen mötte ett tiotal naturintresserade upp och gjorde en fin tur under årets ljusaste natt.

Slutligen blev årets resa till Öland en riktig höjdar resa. Under tre nätter och två dagar gjorde vi gemensamt en resa till ett av Sveriges vackraste fågellokaler. Ett intensivt fågeliskådande varvades med kulturella inslag och ett besök vid ringmärkningen vid Ottenby fågelstation detta tillsammans med ett underbart gäng med många muntra tillrop.

Nya projekt planerades under årets sista månad, bl.a. att inventera ett unikt sumpskogsområde vid Kollsjön.

Leksands fågelklubb är på gång och vi kan gemensamt skapa den verksamhet som tillsammans ger oss glädje och styrka. Leksands Fågelklubb en kraft att räkna med i nya intressanta utmaningar.

/Lars Nilsson

Historien bakom bilden

En bild säger mer än tusen ord sägs det. Det må vara sant, men ofta avslöjar inte bilden omständigheterna under vilka den är tagen. Inte sällan döljer sig en spännande upplevelse eller händelse bakom bilden. Följetongen som du läser tar upp sådana bilder, där historien bakom nästan har mer att berätta än själva bilden.

Orrens spegelbild

Text och bild: Per Johansson

Mitt i natten står jag ute på den blöta myren med endast sockor på fötterna och vatten nästan upp till knäna!! En missad tuva och några vinglande steg gjorde att jag "lyckades" fastna med båda stövlarna i den sugande vitmossetorven och i mina fruktlösa försök att ta mig ur detta dilemma blev jag stående

med vatten sipprandes in mellan tårna. Inte alltför angenämt.

Sådant kan hända om man är intresserad av orrspel. Det hände mig en natt i april 1999 på en myr öster om Mora. Trots missödet fortsatte jag och kom så småningom in i gömslet.

I nattens mörker får jag sällskap av en ropande slagugglehanne som flyger fram och tillbaka längs skogskanten. Innan gryningsljuset tänts anländer orrarna och jag blir lika överraskad varje gång att ljudmattan som breder ut sig över myren är så stark, ja nästan öronbedövande. Jag anar knappt tupparna i skumrasket. Det är bara den vita baken och sidofläckarna som syns. Trots allt det förutsägbara i orrspelet så fascinerar det mig ändå varje gång jag upplever det. Och rätt som det är, när man minst anar det, händer det osannolika; en kungsörn sveper in över spelplatsen och får orrarna att ta till flykten. Ingen större jaktlycka. Det enda bytet blir

några fjädrar som den kastar lite med i luften. Eller den gången då en gräsandshona kom vaggandes mitt genom spelplatsen med en hanne av samma slag tätt efter. Vad skulle hända om en testosteronfylld orrtupp lyckas para sig med en gräsandshona???

Denna morgon, efter det ofrivilliga fotdoppet i nattmörkret, får jag en bild som blir lite annorlunda mina tidigare orrbilder. Jag har sådan tur att tuppen ställer sig på lämpligt avstånd från en vattenpuss vilket gör att spegelbilden faller på plats. Man kan undra hur tuppen skulle reagerat om den fick "se sig själv i spegeln".



Välkomna!

Leksands Fågelklubb hälsar nya och nygamla medlemmar välkomna.

Vår målsättning är att verka för att fåglarnas ekologi och förutsättningar skall förbättras i alla situationer och miljöer inom kommunen.

Som medlem är du varmt välkommen att delta i våra olika aktiviteter såsom exkursioner, resor, kurverksamheter och olika projekt.

Med hälsningar Lars Nilsson

David Tysklind
Erik Tysklind
Marianne Andersson
Börje Andersson
Erik Yvell
Margareta Karonen
Per Johansson
Nils Johansson
Hilma Spik
August Spik
Lukas Spik
Rune Sjöberg
Stig Larsson
Lars Antonsson
Inger Nyberg
Daniel Jansson
Hans Ersson
Alma Sarenmark

Bosse Sjögrund
Gudrun Eldh
Birgitta Bergman
Gunnar Holding
Susanne Land
Anders Land
Anna Land
Lukas Land
Maria Land
Christer Larsen
Karin Hallmans
Lars Bergholm
Lars Blomkvist
Stig Lindahl
Marianne Tysklind
Ingemar Sjöneby
Stein Ottesen

Tycker du om svamp?

Kirka Alexandersson

För dig som inte plockat svamp tidigare, är "Sopparna" en bra grupp att börja med. De har rör på undersidan av hatten. Bland dem finns flera bra matsvampar.

Vi kan ju börja med Ädelsopparna, där Karljohan (som också har namnet Stensopp) är kungen i svampriket. Den har ljusbrun eller mörkbrun hatt med en smal vit kant, gråvita rör som gulnar och till slut blir gröngula samt en ljus fot med "vitt ådernät" högst upp. Köttet är vitt utom alldeles under hatthuden, där det är lite brunfärgat.

I våra trakter, där det finns gott om tallhedar, kan man hitta mängder med Rödbrun stensopp, populärt kallad "Tallkalle". Hatten är mörkt rödbrun, rören till en början ljusgrå men gulnar med tiden.

Foten är också rödbrun med tydligt "vitt ådernät". Köttet är vitt.

Ädelsopparna är utsökt goda och passar till det mesta. De är dessutom "kryddsvampar", så de delar med sig av sin goda smak till övriga mindre smakrika svampar.

Tegelsoppen som hör till Strävsopparna, har orangefärgad hatt med överhängande hatthud, svagt ljusbruna rör och vit fot, som är "sträv" av små svarta "tofsar". När man skär i svampen rodnar köttet för att så småningom bli mörkgrått. Tegelsoppen växer tillsammans med björk.

Aspsopp växer tillsammans med asp och har mörkare färg på hatten än Tegelsoppen. Foten är i början vit och får så småningom rödbruna "filtofsar". Köttet är vitt men rodnar vid snitt och blir sedan svart.



Karljohan, *Bolétus edulis*

Foto: Bosse Alexandersson

Sedan finns det både Tall- och Gransopp. De är i regel lite mörkare rödbrun i färgen än de ovan beskrivna svamparna och "filtofsarna" är brunsvarta. Köttet mörknar inte. Det märks ju på namnet vilka träd de trivs tillsammans med.

Går man sedan mot kärrkanten kan man vid björkarna hitta Fläcksopp som har mörkt gråsvart hatt med ljusa fläckar, gråvita rör och lång vit fot med svarta "tofsar". Längst ned på foten brukar den vara vackert blågrön.

Strävsopparna är alla goda blandsvampar och passar utmärkt att göra inläggningar på. Eller varför inte dryga ut köttgrytan med några bitar svamp? Tänk bara på att Tegel- och Aspsopp blir mörka när de tillagas, så vill man ha en ljus anrättning passar de inte så bra.

Bland Slemsopporna hittar vi Smörsopp som växer tillsammans med tall. Smörsoppen har brun hatt med seg hatthud, gula rör och ljus fot. Köttet är vitt och mörknar inte.

Kalasgod att steka och lägga på en smörgås!

Sandsoppen, som är en av Sveriges vanligaste svampar, växer också tillsammans med tall, både på torra hedar och i fuktiga kärrmarker. Både hatt, rör och fot är bruna i olika nyanser. Köttet är gult och blånar ibland vid snitt eller skador Svampen luktar syrligt och mörknar vid tillagning.

Torkning är bästa sättet att ta hand om Sandsopp, den får en helt annan smak. Du kan använda torkad Sandsopp istället för Murkla!

Grovrensa alltid redan i skogen, skär bort jordiga delar och borsta bort annat skräp. Dela stora svampar, fasta och fina rör kan sitta kvar. Svamp är en färskvara, så plocka inte mer i korgen än att du kan ta vara på skörden när du kommer hem! Lycka till i Svampskogen!

Nya Svampboken av Pelle Holmberg och Hans Marklund är den perfekta boken för dig som vill veta vilka Matsvampar som finns i Sverige.



Tegelsopp, *Leccinum versipelle*

Foto: Bosse Alexandersson



Foto: Lars Nilsson

Nötskrikan sitter i den bistra vinter och längtar till ” Den blomstertid nu kommer

GRYSSENSTUGAN !



Leksands fågelklubb äger tillsammans med Dalarnas Ornitologiska Förening en skogshuggarbarack med utblick över sjön Gryssen. Idealiskt om du längtar efter avkoppling långt från vardagens alla bekvämligheter och krav. Stugan är uppdelad i två rum. I varje rum finns fyra sovplatser, stolar och bord, diskbänk och vedspis.

Ved finns upphugget i massor.

Nere vid sjön finns även ett vindskydd med eldstad.

Bokning sker till Sven Lyrsell på telefon 0247-10903

Pris per person 30:-, för halva stugan 100:- eller hela stugan för 200:- per dygn

Går du i kikare- eller tubköpar tankar?

Leksands fågelklubb kan erbjuda reducerade priser på i stort sett alla kikare, tuber och stativ ur Gunnar Olssons "Kikarguiden".

Hör av dig till Lars Nilsson tel: 0247 - 333 92 om du är intresserad.

Svar: 1. Sädesärta 2. Tärnor 3. Steglits 4. Strömstare 5. Rönn

Leksands fågelklubb

Styrelsen

Ordförande

Lars Nilsson

Sekreterare

Margareta Wiman, tel: 0247-334 00

Kassör

Göte Bergkvist, tel: 0247-228 24

Ledamöter

Bogdan Persson

Conny Land

Ingrid Elm, tel: 0241-514 62

Maria Bergsten, tel: 070-545 10 61

Projektansvariga

Projekt Pilgrimsfalk

Lars Nilsson

0247-333 92

Projekt Berguv

Henry Pollack

0247-409 64

Projekt Lom

Conny Land

0247-225 45

Projekt Slaguggla/ Tornfalk

Gunnar Lind

0247-348 66

Backsvaleinventering

Bogdan Persson

0247-154 76

Ringmärkning Limsjön

Inga-Lill P. Andersson

0241-512 82

Örnutfodring

Bogdan Persson

0247-154 76

Rapportmottagare

Conny Land

0247-225 45

Gassarvet

793 70 SILJANSNÄS

Klubblokalen vid Norsbro:

Helghyra (lördag-söndag):

300 kr.

Heldagshyra (+ 6 tim):

200 kr.

Halvdagshyra (- 6 tim):

100 kr.

Bokning:

Åsa Rydell

0247-80 229